

Popovski graditelji

U cijeloj Turskoj Popovci su najbolji kamenoresci i graditelji: oni podižu gradove, manastire, crkve i klešu najdivnije nadgrobne spomenike: zato su im i vlastite kuće bolje nego u drugim krajevima; one su podignute na dva ili tri sprata i lijepo složene od svijetlog kamena.

(Ljetopisc Joakim Pamučina rodio se (1810-?) u selu Zagradinje kod Trebinja za zavalaskog monaha je rukopoložen 1828. god. u LJETOPISU na str. 82.)

GRAĐEVINSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U MOSTARU

26. svibnja 2021. godine

Autori/Istraživači: Dragan Čokljat & Stanislav Vukorep
Prezentira: Stanislav Vukorep

Daorson

Daorson - ostaci zidina u Ošanjćima kod Stoca, oko 3. st. pr. Kr.

Popovski graditelji

Daorson

Daorson - ostaci zidina u Ošanjićima kod Stoca, oko 3. st. pr. Kr.

Popovski graditelji

Lokve, čatrnje (cisterne) i kamenice

Kamenica za cijedenje meda

Suhozidi

Alati

Zidari i klesari su imali svoje provjerene kovače alata, a neki su čak i sami otkivali svoje alate. Prikazani kamen na kome je kovač Miško Radić iz Dola poznati kovač probao „kal“, je li ostao mek ili prečvrst. Isti je pratio izgradnju ceste Mostar – Trebinje s kovačkom radionicom. Dobar kovač je bio i Trivko Bajalo iz Koteza i dr.

Alati

Obrada kamena

Ljubo Mićević je 1938. godine zapisao:

IMA I SADA LJUDI KOJI SU GLEDALI KOMO STRE
(VERIGE) SA SEDAM ALKA OD ŽIVCA KAMENA
KOJE JE NAPRAVIO POK. TOMO.

S lijeva: Niko Blažević Čiče

Neđo Burić

Niko Brajić

Vlaho Matijić u kapi

Student: Pero Burić

- Popovci su klesali kamen za tržište najviše za Dubrovnik i Dubrovačko primorje.
- Klesali su kolobrane -branike ili ćure za tržište diljem Jugoslavije
- Klesali kamene ploče za Stradun u Dubrovniku, pijacu u Trebinju i druga mjesta.

Branici, kolobrani, ćure

NIJE BILO RODA U POPOVU IZ KOGA NIJE BIO ZIDAR ILI KLESAR.

U SVAKOJ DRUGOJ KUĆI U POPOVU IMA BAR JEDAN ZIDAR ILI KLESAR, A NEMA NIJEDNE KUĆE U KOJOJ NEMA NAJPOTREBNIJI ZIDARSKI ALAT. ZIDARI VEĆINOM ZIMI SJEDU KOD KUĆE, A U LJETO SE RAZIĐU SVI OSIM STARACA, ŽENA I SAMACA. BUDU PO ČETIRI ILI PET MJESECI NA RADU KAO KLESARI I ZIDARI PO HERCEGOVINI, DALMACIJI I CRNOJ GORI I PRED BOŽIĆ SE VRAĆAJU. BILO JE POPOVACA KOJI SU RADILI NA SUESKOM KANALU I BILI OSIGURANI.

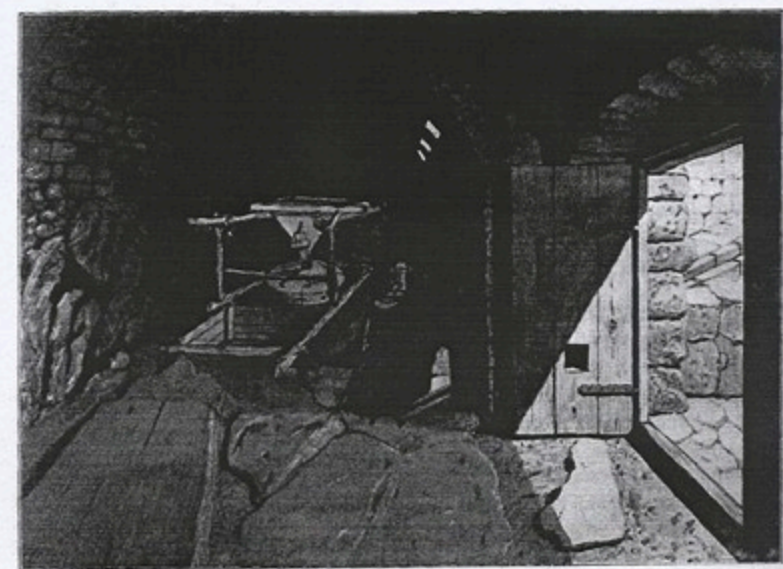
TAKOĐER IMAJU DOBRE MAJSTORE ZA GRAĐENJE MLINOVA (U RAVNOM I POLJICU). U POPOVU NEMA NIKAKVA SUSTAVA PO KOME BI ŠEGRTI NAROČITO IZUČAVALI ZANAT, A OSOBITO ZIDARSKI I KLESARSKI. NAJVIŠE IH IMA SAMOUKIH... (1952: 40-42).

Vodenice

Slika 79. Veljemečka mlinica sa podapetim koševima za hvatanje gaovice.

Slika 80. Veljemečka mlinica iznutra. Na čemeru i na vratima vide se šugare za penjanje koševa.

Vodenice

Popovske vodenice spominju se prvi put 1465. godine u darovnici Ugarsko-hrvatskog kralja Matije Korvina fra Aleksandru u Dubrovniku.

Popovski graditelji

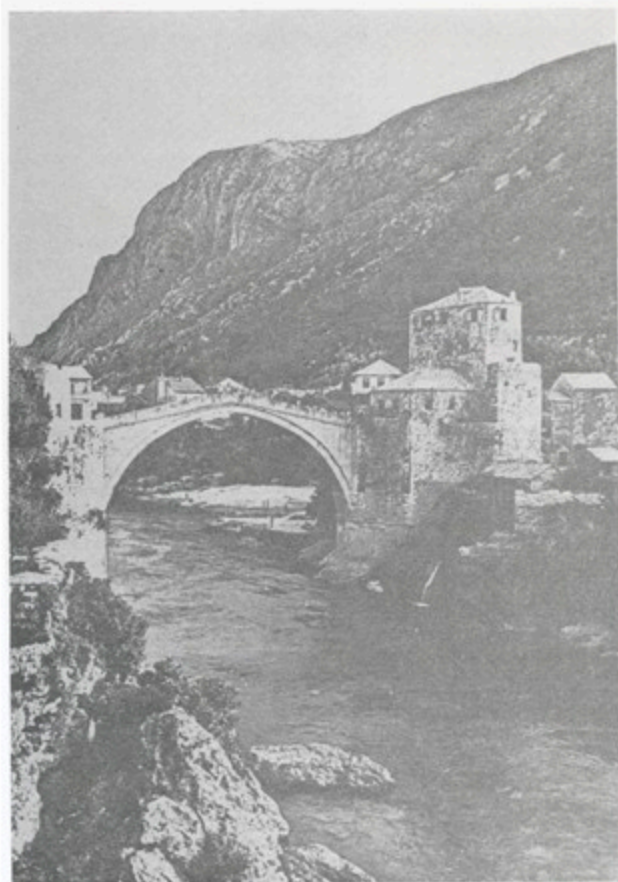
Latinska ćuprija

Predaja je očuvana da su je radili klesari i zidari iz Popova.

Popovski graditelji

Stari most

Sl. 1. Stari most u Mostaru, izgled sa uzvodne strane

Tada je hercegovačkom sandžak-begu i kadiji Novog iz Istanbula naloženo da iz nahije Popovo pošalju u Mostar građevinske majstore, a fermanom 7. marta 1566. godine (sl. 3) upućen je i dubro-

[illegible]

Sl. 3. Faksimil fermama upućenog Dubrovčanima 7. marta 1566. godine

vačkoj vlasteli zahtev da se i odatle »sa alatom i ostalim što im je potrebno« pošalje odgovarajući broj graditelja, koji će, kao i Popovljani, »ići da rade pod platu«. Tekst toga dokumenta u celini glasi:

»Dubrovačkoj vlasteli se pismeno naređuje: Izdata je i poslata carska naredba mostarskom kadiji i nadzorniku Mehmedu da se u kadiluku Mostar, u hercegovačkom sandžaku, izgradi most.

Hutovski grad

Hutovski grad

Resulbegovića dvori u Starom Slanom

Kuće pokrivene kamenim pločama u Turkovićima

Guvna

Crkve

Crkva sv. Dimitrija i Evarista pape (oko 1320.)
Crkva sv. Dimitrija i Evarista pape
(oko 1320.)

Spasoje Vulić, neimar iz Strujića, započeo je izgradnju saborne crkve sv. Trojice u Mostaru 1863. do 1873. Bio je nepismen i kada ga je neki član crkvenog odbora upitao čime on garantira izgradnju tako obimnog objekta odgovorio je: „Svojim životom”! Rješio je izgradnju kupole. Na sabornoj crkvi u Mostaru dolazilo je do sukoba između glavnog projektanta (Rusa) i braće Vulić zbog načina izvođenja radova.

Crkva sv. Petra i Pavla, Mostar

- Radove je vodio proto Vidoje Vide Curić (oko 1820.–1878.)
- U svoje vrijeme bio prvi majstor Jugoistočne Hercegovine.
- Vodio radove na katedrali u Mostaru 1866.
- 7 godina građena.

Popovski graditelji

Crkve

Crkva rođenja BDM u Ravnom

Napravljena je na mjestu starije crkve, koja je bila izgrađena 1579. godine na temeljima starije srednjovjekovne crkve, na crkvištu, koja je za ono vrijeme bila najljepša, kasnije i najstarija župna crkva u cijeloj Hercegovini.

- U toj staroj crkvi bio je bosančicom ispisan natpis na kamenoj ploči:
- GRADI BOŠKO, NIKOLA I NIKOLA ANDRIJAŠ NA SLAVU BOGA I BLAŽENE GOSPE I BLAGOSLOVI BISKUP NA 6, JUNI NAKON 1579. GODINE PORODA ISUKRISTOVA.
- PISA FRA BAZILIJE RAVNJANIN, A BLAGOSLOVIO STONSKI BISKUP BONIFACIJE DRAKULICA STJEPOVIĆ (1500.-1581.).

Crkva je stradala od potresa 1667. godine. Iza toga je popravljena 1825. godine, ali je 1868. godine ili 1864. srušena i na njenom mjestu je napravljena sadašnja. Izgrađena je u razdoblju od 1863. do 1867.

Crkve

Crkva Imena Marijna u Klepcima,
porušena poslije II. Svjetskog rata

Župna crkva Presvetog Srca Isusova
u Studencima

Župna crkva sv. Male Terezije na Ledincu

Crkve

Crkva Uznesenja BDM na Trebinji

Ilija je vodio izgradnje spomenutih crkava, s Andrijom Lučićem. Osim ovih, radio je crkve u: Kruševu, Prisoju... Radio je na 12 crkava. Uradio je i župni stan u Drežnici, Prisoju i u Međugorju.

Graditelj crkava Ilija Vlahinić
(oko 1895.-1958. Ravno)

Crkve

Župna crkva sv. Ilije Proroka, Stolac

Radio ju je Ivan Lakić Čolo.

Crkva sv. Petra i Pavla, Rotimlja

Radove vodio Mato Bender Krnjin.
Crkva s 31 kutom.

Crkve - Vlahovići

Crkva sv. Lazara

Građena od 1908. do 1912. Osveštana (posvećena) 1913. Građena na temeljima stare crkve iz 15. stoljeća u mjesnom groblju.

Odbor za izgradnju crkve iz Vlahovića pogađa izgradnju crkve s protomajstorom Đurom Braićem iz Ravnog.

Glavni majstor na izgradnji crkve je Mato Brko Bukvić iz Ravnog.

Građena je od lijepo obrađenih i precizno zidanih klesanaca (zidano „na živo“, bez fuge).

U pogodbi je stajalo da crkva mora biti precizno ozidana da u fugu ne može stati solad (novčić).

Dogovorena vrijednost radova između crkvenog odbora i izvoditelja iznosila je 200 volova i 300 ovnova.

- ROZETA

Crkve

Crkva sv. Roka Trebinja

Crkva u Čvaljini

Crkva u Orašju

Crkve

Crkva sv. Nikole, Kotezi

Crkva sv. Ivana, Orahovi do

Kapelica na Golubincu
Izgrađena 1897.

Crkve

Crkva sv. Ante na Brijegu

Kapelica sv. Petra, Turkovići

Kapelica sv. Ane pod Trnčinom

Kapelica sv. Petra (porušena)

Crkva u Dubljanima

Crkve

Crkva sv. Josipa, Sarajevo

Zvonik na crkvi u Trebižatu

Boškovića ulica, Orahov do

Kuća u kojoj se rodio otac Ruđera Boškovića

Popovski graditelji

Popovski graditelji

Trnčina, zaseok Lonci

Popovski graditelji

Sela Čavaš i Do

Popovski graditelji

Kuća Jole Draškovića

Poto IVAN SKARAMUCA, nagluh iz Ravnog. Samouki majstor za kamen, nepismen zna u metar. Sa grupom zidara i radnika 20-26 ljudi i kuharom. Prvo pristupili gradnji pomoćnog objekta za spremanje hrane i dnevni smještaj. Objekt kasnije ostao kao ognjište. Rok izvođenja radova 6 mjeseci. Vrijednost investicije 500 volova. Po završetku radova svaki radnik i proto nagrađeni su odjelom.

Investitor je preporučio izvoditelja za izgradnju crkve u Začuli kod Huma.

Svaki slijedeći red kamena bi je poredan na zemlji i dizan ugrađivati. Netko namjerno izvadi jedan kamen a postavi drugi. Proto pogledao i rekne *ovaj kamen je zamijenjen!!!*

Kada je završio crkvu u Začuli Proto je dobio na poklon jahaćeg konja osedlana vrijednost kao danas netko pokloni najbolje auto!!!

Doli – Zadružbina Mihanovića

Vila u Lastvi

Vila Voina Vukotića u zaseoku Vukotići u Putnikovićima na Pelješcu

VIDE LONAC (ČUK) iz Trnčine, poduzetnik veliki graditelj radio od Popova-Dubrovnika – Pelješca do Splita. Investitori objekta bili su John Sauth i Antun Vukotić, a kuća je građena 1928.godine i izgradnja je trajala 12 mjeseci. Tlocrtne dimenzije objekta su 12,00 x 12,00 m. Objekt se sastoji od podruma koji se nalazi ispod $\frac{1}{2}$ tlocrtne površine, prizemlje, kat i potkrovlje od 120 m². Također u blizini ovog objekta se nalaze i 3 gustirne (čatrnje) po 7.5 vagona, štala sa prizemljem i potkrovljem dimenzija 18 x 7,00 m te pomoćni objekt ispred kuće tlocrtnih dimenzija 12, 00 x 5,00 m građen 1958.godine. Također je i guvno promjera 8,00 m građeno 1958.godine. Posjed oko kuće je površine 55.000,00 m², a oko cijelog posjeda je izgrađen ogradni zid.

Pomoćna radna snaga bila je iz Bileće, pretpostavlja se da se radilo o 20 radnika. Imali su svoja teška tovarna grla za prijenos materijala i opreme. Za kuću je uloženo 18 klačina. Kamen za skaline klesan je na Braču i brodom je transportiran do Žuljane, a dalje do zaseoka Vukotići na mazgama. Dvije mazge vezane su jedna pored druge i zajedno su mogle nositi jedan skalin.

Neposredno pored kuće nalazila se kava za kamen. Glavni majstor tjedno je bio plaćen 1 \$. Gazda je imao primanja u Americi 37 \$ tjedno, dok plaće ostalim majstorima i radnicima nisu poznate.

Pomoćni objekt i guvno građeni su 1958. godine a gradili su ih **Vide Skaramuca (Vica) iz Ravnog i Ivo Đurasović.**

Janjina na Pelješcu – Nikola Burić, Spasoje Burić, Nikola Skaramuca sa 6 – 8 zidara i radnika činili su grupu, koja je poslije II. Svjetskog rata radila u Janjini. Radili su na popravljaju i izgradnji javnih i obiteljskih objekata.

Vinarija u Potomju, Pelješac

Gradio proto Andrija (Ivana) Lučić (zidao crkve).
Ozidao vinariju Dingač i kuću Cibalića u Potomju

Mostovi

Most pod Ravnim

Most u Starom Slanom

Poljički most

Popovski graditelji

Nadgrobni spomenici

Popovski graditelji

Popovski graditelji

Popovski graditelji

Staro groblje

Crkvište (ispred oko župne crkve i Igrište) bilo je groblje do izgradnje (početkom druge polovice 19 stoljeća) sadašnje župne crkve kada je otvoreno groblje sv. Josipa na Peruni.

Ravnjani su planski započeli groblje sa alejama. Pa je jedna djevojka s Trebinje zavapila:

Eh, da mi se udati u Ravno da mi se zakopat u Ravanjsko groblje!!!

Ravnjani su radili i na staroj gimnaziji u Mostaru

Radili oni zidasli a naišli neki malci liske mostarske pa im rekli da ziđu nakrivo. Neki će zidar podmetnuti leđa pa ko ispravljati zid i upitat ih je li sada prav?

-E, sada je pravi.

Neki ćemu reći šta obraća pozornost na dječurli?

-Šuti otiće u čaršiju pa će nadzor doći.

Nisi svi znali čošu iskresat

Nisu iz svih obitelji bili majstori. Čošu je mogao svaki deseti zametnuti pravilno jer čoša ima četiri strane a sve četiri pod 90 stupnjeva. Fasadu može okresat i loši majstor čošunemre svaki. Među 10 jedan je mogo čošu iskresat.

Nekoliko je bilo majstora koji su križeve i slova kresali.

Stari Bukvić (Matin djed) jemnoge zanatu podučio. Spominju ga kada se radila ravanjska ćuprija i zidali one lukove....

VUJNOVIĆ.

Željeznički nasipi

Željeznička postaja

HVALA NA POZORNOSTI!

GRAĐEVINSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U MOSTARU

26. svibnja 2021. godine

*Autori/Istraživači: **Dragan Čokljat & Stanislav Vukorep***

*Prezentira: **Stanislav Vukorep***